

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Протокол № 15 від 21 квітня 2023 року
Завідувач кафедри Кузнєцова Н. В.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія науки та освіти

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

П.І.Б. викладача	Балашенко Інна Валеріївна
Науковий ступінь, вчене звання, посада	Кандидат філософських наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Контактні дані викладача	E-mail: inna_ksu@ukr.net т. моб. 093-497-15-95
Консультації	Четвер 14.00-16.00

2023 – 2024

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 3	Вибіркова	
	Рік підготовки:	
		1-й
	Семестр	
		1-й
	Лекції	
		6 год.
	Практичні, семінарські	
		4 год.
	Самостійна робота	
		80 год.
Форма підсумкового контролю: залік		

2. Анотація до курсу

Запропонована програма ставить за мету поглиблене опрацювання ключових понять, концепцій та теорій, аналіз сучасних підходів до найважливіших також залучення здобувачів освіти до осягнення ідеї освіти в якості соціокультурного феномену та вироблення їх власної концепції освіти.

Предмет дисципліни – вивчення навчальної дисципліни є знання, набуті здобувачами, впливають на виховання фахівців вищої кваліфікації, на формування духовно багатих особистостей, на розуміння ними природи інтелектуальної діяльності, сприяють подоланню вузькофахового мислення.

Завдання:

- визначити актуальний стан розвитку філософських уявлень про феномен науки та освіти;
- ознайомити здобувачів із особливостями предметної ідентифікації філософії науки та освіти та актуальними проблемами, що досліджуються ними;
- дати визначення поняттям про філософію освіти; розкрити особливості філософського осягнення освіти;
- сприяти розвитку критичного, креативного, рефлексивного та стратегічного мислення здобувачів;
- визначити соціокультурні функції філософії освіти та методологічні принципи і методи сучасної освіти в період соціальних дезадаптацій.

Переваги: можливість здійснювати цілісний аналіз та глибинне розуміння феномену науки та специфіки освіти, який необхідний для систематизації та узагальнення знань у сфері науки і освіти на теоретико методологічному рівні, а також філософського осягнення концептуальних, парадигмальних підходів у розвитку сучасної освіти як соціокультурного феномену та формуванню

високого рівня компетентності і культури здобувачів освітнього ступеня доктора філософії.

3. Технологічна карта дисципліни

Тема	Зміст	Завдання	Контроль
Змістовий модуль 1. Філософія і наукове пізнання: проблеми та еволюція			
Тема 1. Предмет філософії науки	Філософія і наука; співвідношення пізнавального і ціннісного в філософському знанні. Феномен науки. Критерії науковості. Наука як форма людської діяльності та як соціальний інститут. Специфіка та форми наукового знання. Наука та релігія. Наука та псевдонаука. Функції науки в суспільстві.	Самостійна робота	Есе /презентація
Тема 2. Еволюція філософського пізнання	Антична наука. Історичні передумови зародження науки. Протонаука та преднаука Стародавнього Сходу. Натурфілософський етап розвитку науки в Стародавній Греції: Мілетська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен), Піфагор та піфагорійці, Геракліт, елеати (Ксенофан, Парменід, Зенон), Емпедокл, атомісти (Левкіпп, Демокріт), Геродот, Евдокс Кнідський, Гіпократ, софісти (Протагор, Продік, Гіппій). Другий етап розвитку давньогрецької науки: Сократ, Платон та Аристотель. Елліністичний етап: Аристарх Самоський, Гіппарх Нікейський, Евклід, Архімед, Фуکیدід, Ератосфен, Клавдій Птолемей, Діофант, Герон Александрійський, Клавдій Гален. Наука в Середньовіччі Ідейні витоки та основні принципи середньовічного світогляду. Платонізм (Аврелій Августин,	Самостійна робота Індивідуальне завдання	Опитування Презентація

	<p>Северин Боэций, Роджер Бекон, Роберт Гроссетест) та аристотелізм (Аверроес, Авіценна, Альберт Великий, Сігер Брабантський, Фома Аквінський) як конкуруючі доктрини Середньовіччя. Проблема універсалій (номіналізм та реалізм). Релігійна думка та формування наукових ідей в Середньовіччі.</p> <p>Науковий проект Відродження. Виникнення класичної науки Наукоцентризм Нового часу. Проблема наукового методу. Емпіризм і раціоналізм. Критерії істинності наукового знання. Наукова картина світу. Проблема субстанції в філософії Нового часу. Агностицизм і апіоризм філософії І. Канта. Об'єктивно-ідеалістична система та діалектичний метод філософії Г.В.Ф. гегеля.</p> <p>Некласична та постнекласична наука Революція в природознавстві в кінці ХІХ ст. – початку ХХ ст. і формування некласичної науки. Дискусії щодо поняття «некласична наука», її суть та хронологічні межі. Особливості експерименту в некласичній науці. Некласична картина світу, її основні риси та принципи. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світ.</p> <p>Філософська теорія пізнання: Проблеми теорії пізнання. Принципи гносеології (епістемології). Філософські та загальнонаукові методи і форми пізнання.</p> <p>Наукове пізнання: специфіка, форми, методи, логіка та</p>		
--	---	--	--

	<p>методологія Сутність пізнання. Інформація та знання. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Чуттєве і раціональне, емпіричне та теоретичне пізнання.</p> <p>Наукова теорія як форма знання. Динаміка науки, теоретичні моделі та закономірності розвитку Кумулятивна модель розвитку науки. Проблема росту знань у К. Поппера. Концепція розвитку знань Т. Куна. Наукові парадигми і наукові революції. Науково-дослідна програма І. Лакатоса. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна модель С. Тулміна. Наука, техніка і науковотехнічна раціональність.</p>		
--	--	--	--

Змістовий модуль 2. Предметний зміст філософії освіти та сучасний стан і перспективи розвитку освіти в контексті філософської прогностики

<p>Тема 3. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання</p>	<p>Актуальність “філософії освіти”. Поняття “філософія освіти”, предмет і завдання. Основні методологічні концепції гуманітарного знання. Структура філософії освіти. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Давні часи) Виховання у Первісному суспільстві. Перші школи світової цивілізації. Феномен античної філософської школи.</p> <p>Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Середньовіччя) Християнство та інститут освіти в епоху Середніх віків. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження.</p> <p>Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Новий час) Розвиток філософії освіти в епоху Нового часу. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.</p>	<p>Самостійна робота</p>	<p>Есе /презентація</p>
---	--	--------------------------	-------------------------

	Національні аспекти філософії освіти в Україні Історія розвитку філософії освіти в Україні. Філософія освіти Григорія Сковороди. Освіта в Україні і світі (сучасні реалії).		
Тема 4. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності	Актуальність науково-філософського способу сприйняття дійсності. Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді. Поняття “буття” у контексті науково-філософського світогляду.	Самостійна робота	Есе /презентація
Тема 5. Духовні виміри людського буття	Духовність – один з інтегруючих елементів суспільства. Роль цінностей у структурі буття особистості. Світоглядні засади особистості – основа педагогічної діяльності. “Золоте правило моралі” та його вплив на розвиток філософії освіти. Система освіти як транслятор норм і цінностей буття.	Самостійна робота	Есе /презентація
Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти	Проблема естетичної освіти та виховання у європейській філософській думці. Естетичне в освітньо-виховному процесі. Основні функції процесу естетичного виховання. Особливий статус мистецтва в освітньо-виховному процесі.	Самостійна робота	Есе /презентація
Тема 7. Сучасний філософсько-освітній дискурс	Соціокультурні та антропологічні передумови становлення нової парадигми. Основні тенденції у розвитку сучасної освіти. Кризи в освіті та криза освіти. Масова освіта: потреби особистості і суспільства. Концепція освіти упродовж життя: реалії і потреби. Національна і глобальна освіта: відчуженість, взаємодія, інтеграція. Освіта як відкрита система: виклики і перспективи. Суперечності освітнього	Самостійна робота Індивідуальне завдання	Опитування/ есе/ презентація

	простору (комунікаційні, дезадапційні, адаптаційні).		
--	--	--	--

4. Політика курсу

Під час лекційних занять від здобувача вищої освіти вимагається набути цілісну логічно-послідовну систему концептуальних та методологічних знання в галузі освіти з філософії науки та освіти.

До кожного **практичного заняття** здобувач вищої освіти повинен розв'язувати низьку проблемних завдань складових філософії науки та освіти в сучасних тенденціях суспільства та освіти (соціальна дезадаптація, адаптація, комунікація).

Самостійна робота здобувачів передбачає самостійне опрацювання матеріалів до кожної теми та включає поточну роботу здобувача з підготовки та виконання індивідуальної роботи. Виконання тестових робіт в режимі комп'ютерної діагностики або виконання творчих завдань, визначених викладачем.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись чинного законодавства щодо принципів академічної доброчесності та авторського права, не допускати академічний плагіат. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту з коректними текстовими запозиченнями, які не повинні перевищувати 20%.

Політика щодо дедлайнів та перескладань. Тестові завдання не перескладаються. Здобувач освіти має право ліквідувати академічні заборгованості у встановленому в закладі порядку.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання за різними видами робіт

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні заняття (виступи та обговорення наукових доповідей, активність у процесі обговорення питань з тем дисципліни під час практичних занять, відповіді на питання викладача під час усного опитування)	0	Здобувач не проявляє активності під час практичного заняття, лише спостерігає за роботою інших.
	1-3	Здобувач не виступає з науковою доповіддю, але бере участь в обговоренні питань, які розглядаються під час практичного заняття, висловлює свою думку, відповідає на питання викладача під час усного опитування, але може припускати помилки.
	4-6	Здобувач виступає з науковою доповіддю, але припускається помилок, бере участь в обговоренні питань, які розглядаються під час практичного заняття, висловлює свою думку, відповідає на питання викладача під час усного опитування, але може припускати незначні помилки.

	7-10	Здобувач виступає з підготовленою науковою доповіддю, презентує виконане завдання, правильно відповідає на всі питання, поставлені викладачем та іншими здобувачами, бере активну участь в обговоренні питань, які розглядаються під час практичного заняття, висловлює свою думку, ставить питання іншим здобувачам після їх виступів, доповнює, уточнює їх за необхідності, правильно відповідає на всі питання, поставлені викладачем під час усного опитування.
Виконання самостійної роботи (самостійне вивчення та конспектування питань, винесених на самостійне опрацювання)	0	Здобувач не виконує самостійну роботу.
	1-2	Здобувач вивчив частково питання, винесені на самостійне вивчення, не всі з них законспектував. Припускає помилки під час поточного контролю з питань, що виносились на самостійне вивчення. Питання законспектовані формально.
	3-4	Здобувач вивчив всі питання, винесені на самостійне вивчення, але не всі з них законспектував. Припускає деякі помилки під час поточного контролю з питань, що виносились на самостійне вивчення. Питання законспектовані на достатньому рівні.
	5-6	Здобувач творчо підійшов до виконання самостійної роботи та конспектування всіх питань, винесених на самостійне вивчення, опрацював достатню кількість рекомендованих джерел з основного списку літератури, проявив ініціативу в опрацюванні додаткових джерел. Під час поточного контролю знань з питань, винесених на самостійне вивчення, виявляє ґрунтовні знання з теорії та практики цих питань, не припускає помилок у відповідях на питання викладача.
Індивідуальне завдання	0	Здобувач не виконує індивідуальне завдання.
	1-3	Здобувач включається у роботу команди при підготовці проекту, але в ролі спостерігача.
	4-9	Здобувач включається у роботу команди при підготовці проекту, відкритий до комунікації, обробляє інформацію, частково демонструє вміння знаходити оптимальні рішення та творчі здібності.

	10-25	<p>1) Здобувач активно долучається до командної роботи при підготовці та реалізації (алгоритм реалізації) проекту або його практично здійснює, демонструє засвоєні знання та навички. Команда на високому рівні презентує проект.</p> <p>2) Здобувач презентує особисто розроблений проект та надає покроковий алгоритм його впровадження.</p>
--	-------	--

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Бали			Критерії оцінювання навчальних досягнень	
За національною шкалою	Шкала ЄКТС		Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач вищої освіти			
2...5	1...10	F...A		
5	90 ... 100	A	Здобувач вищої освіти виявив відмінний рівень знань в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками.	Здобувач вищої освіти проявляє особливі творчі здібності, демонструє глибокі знання матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; демонструє вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач; переконливо аргументує відповіді. Виконує всі проектні та творчі завдання самостійно, вчасно й може презентувати їх на високому рівні.
4	75	C	Здобувач вищої освіти демонструє достатньо високий	Всі самостійні та практичні завдання

	... 89	... B	рівень знань, при цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або незначні помилки, або присутня недостатня чіткість у визначенні понять. Здобувач вищої освіти володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формування висновків.	виконано але здобувач вищої освіти не вміє доказово та аргументовано презентувати власні наробки. Здобувач вищої освіти не завжди здатний асоціювати теоретичні знання з практичними прикладами.
3	60 ... 74	E ... D	Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, проте відповідь неповна, неглибока, містить неточності, є помилки у формулюванні понять. Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні матеріалу, формулюванні понять, не може навести приклади.	Відчуваються складнощі в застосуванні знань при наведенні прикладів.
2	35 ... 59	FX	Здобувач вищої освіти не володіє переважною частиною програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять.	Не виконує самостійної роботи, при практичній підготовці не спроможний без помилок виконати завдання.
2	1 ... 34	F	Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом.	Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

6. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Заочна форма навчання

Поточний та/або періодичний контроль									Підсумковий контроль	Загальна підсумкова оцінка
Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2							
T1	T2		T3	T4	T5	T6	T7			
с.р	п.р	інд.р	с.р	с.р.	с.р	с.р	п	інд.р		
6	10	25	6	6	6	6	10	25	0	100

T – тема заняття; с. р. – самостійна робота; п – практична робота; інд.р. – індивідуальна робота.

7. Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні документи

1. Концепція розвитку педагогічної освіти: Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
2. Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_kontrol_rezult_navch.pdf
3. Положення про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (для здобувачів вищої освіти). https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_orhan_osvtn_prot_zi_zmin.pdf
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Про затвердження стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки) від 23.03.2021 № 610. <https://goo.su/UeoB>
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. Розпорядження Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р.

Підручники та навчальні посібники

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 738 с.
2. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. Київ : Кондор, 2010. 164 с.
3. Губерський Л., Андрущенко В. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. Київ : «МП Леся», 2008. 516 с
4. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Ескізи про мудрість. Від міфу до істини: навч. посібник / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. 317 с.
5. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: історія, суспільство, освіта / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 591 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти. Полтава : ПОППО, 2007. 424 с.
8. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава : ПОППО, 2006. 328 с.
9. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
10. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2018. 255 с.
11. Філософія науки. Навчальний посібник / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2017. 588 с.
12. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л.В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
13. Філософія науки: навчальний посібник: [Електронне видання] / Кузь О.М., Чешко В.Ф. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
14. Філософія науки: підручник / Добронравова І.С., Сидоренко Л.І., Чуйко В.Л. та ін. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
15. Філософія освіти: навчальний посібник / [за заг. Редакцією В.Андрущенка]. Київ : Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2009. 328 с.
16. Філософія та методологія науки: підручник / Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
17. Хостантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
18. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

Додаткова література

1. Borinshtein, Y., Stovpets, O., Kisse, K., Balashenko, I., & Kulichenko, V. Educational marketing as a basis for the development of modern Ukrainian society and the state. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(54), 146-157. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.54.06.14>
2. Hare W., Portelli J. P. *Philosophy of Education: Introductory Readings*. – Brush Education, 2013. 400 p.
3. Kisse, A.I., Hotynian, V.V., Balashenko, I.V., Balashenko, M.I., & Nachev, A.P. On the possibility of non-standard measurement of personality value orientations. *Amazonia Investiga*, 2022. 11(50), 27-35. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.3>
4. Matthews M. R. *International handbook of research in history, philosophy and science teaching*. Dordrecht : Springer, 2014. 256 p.
5. Paulsen M. B. *Higher education: Handbook of theory and research*. Springer, 2014. 260 p.
6. Telep, O. A., Balashenko, I. V., Fedaka, P. P., Ukhach, L. I., & Sivak, Y. M. Development and transformation of the communicative element of socio-cultural activities. *Linguistics and Culture Review*, 2021. 5(S2), 708-721. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1414>
7. Балашенко І. В., Орленко І. М. (2021) Соціальна ізоляція як фактор ризику посилення дезадаптації сімей особливої дитини під час пандемії // *Věda a perspektivy*, № 4 (4). <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/457>
8. Балашенко І. В., Самчук Л. С. (2020) Соціокультурна діяльність мовної особистості в освітньому просторі ЗВО // «Перспективи». Соціально-політичний журнал, № 1, 72-78.
9. Гальченко М.С. *Творче мислення: діяльність, наука, людина: монографія / М.С. Гальченко*. Київ: ІОД НАПН України, 2018. 366 с
10. *Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М.Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М.Зубрицька*. Львів: Літопис, 2002. 304 с.: іл.
11. Кремень В. Г. *Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Національне і глобальне: економіка, культура, освіта / В. Г. Кремень*. – Київ: Грамота, 2007. 576 с.
12. Кремень В. Г., Ільїн В. В. *Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн; [Національна академія педагогічних наук України]*. Київ: Педагогічна думка, 2012. 368 с.
13. Кремень В.Г., Ільїн В.В. *Людина у викликах цивілізації: від минулого до майбутнього: Людина. Освіта. Соціум: монографія / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн*. Київ: Грамота, 2020. 248 с.
14. Ліпін М.В. *Освіта в модифікаціях сучасного світу: монографія / М.В. Ліпін*. – К.: КНТЕУ, 2018. 340 с.
15. Пінкер Стівен. *Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / С. Пінкер*. Київ: Наш формат, 2019. 560 с.
16. Пролеєв С.В., Шамрай В.В. *Освітній проект модерну та сучасний університет / С. Пролеєв, В. Шамрай // Філософія і методологія розвитку*

вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів. Київ: Педагогічна думка, 2011. С. 154-179.

17. Творча особистість в контексті освіти інформаційно-цифрової реальності: колективна монографія / авт. кол.: В.Г. Кремень, В.В. Ільїн, Є.Р. Борінштейн, М.С. Гальченко, М.В. Ліпін, Д.В. Погрібна, Н.В. Савчук, О.А. Федорчук. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.
18. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія / М.Є. Максюта, О.М. Соколова. – Херсон: Видавництво «ОЛДІ-ПЛЮС», 2020. – 310 с.
19. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття / Ю.Н. Харарі. Київ: Форс Україна, 2018. 416 с.

Інформаційні ресурси

1. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. *International Journal of Special Education*, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>
2. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? Dominique Morisano Bruce M. Shore 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>
3. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. *Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children*. 1999. С. 401-441. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16
4. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-andaccountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-andstrategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>
5. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By Christian Fischer. *Scientific american mind* august. 2008. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/>
6. High potential learners. 2021. URL: <https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>
7. http://pidruchniki.com/1584072032609/filosofiya/filosofiya_osviti
8. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC). 2016. URL: <https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developingunlimited-potential>
9. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. *Psychology in the Schools*, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL:

https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf

10. Prometheus. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/>
11. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL: <https://sandalaujin.com/gifted-child?lang=en>
12. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/>
13. Інститут вищої освіти НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ihed.org.ua/>
14. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipood.com.ua/>
15. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
16. Освітня платформа «Критичне мислення». Режим доступу: <https://www.criticalthinking.expert/>

Наукові бібліотеки

<http://www.nbu.gov.ua/>

Національна бібліотека України імені
В.І. Вернадського

<http://dnpb.gov.ua/ua/>

Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В.О. Сухомлинського

<https://dntb.gov.ua/>

Державна науково-технічна бібліотека
України

<https://nlu.org.ua/>

Національна бібліотека України імені
Ярослава Мудрого

<http://odnb.odessa.ua/>

Одеська національна наукова бібліотека

<https://www.biblioteka.od.ua/>

Одеська обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М.С. Грушевського

<https://vnmzpv.odessaedu.net/>

Відділ інформаційно-ресурсного
забезпечення КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти Одеської обласної ради»